

Categoria D

L'HOME QUE PARLAVA A TRAVÉS DEL VENT

En Martí del pèl roig era lleig sense excepció. Duia per nas una patata grillada i al coll, brut de babes, un mocador. Tenia les orelles allargassades i flàccides i uns ulls de mona que mai sabies si t'observava fixament o ho intentava de reüll. El cap era un tribut a la pera i al damunt portava un manyoc de cabellera color terrissa, dura com els pès d'un senglar i rogenca com els d'una mostela. Amb tant gra a la cara era coherent pensar que estava en plena edat adolescent, però a tothom li semblava que ja havia traspasat l'edat adulta, o més aviat l'edat de bronze. Talment com un cromanyó el tenien, desdentegat i pudent mai ningú s'havia atrevit a acostar- s'hi més de mig quilòmetre. Els més cíncics parlaven de prudència i els més temerosos i vergonyosos lògicament tenien por.

Vivia a dalt d'un turó costerut on cada capvespre hi moria el Sol per darrera, dibuixant la silueta negra d'una petita casa campestre. Als voltants hi havia camps d'avellanes i, precisament, la principal feina d'en Martí era recollir mils i mils d'avellanes durant la temporada de recol·lecta. Les feines de camp l'havien deixat mal girbat, geperut, sobretot amb l'ajuda d'aquell sac que es tirava al damunt i que tantes fatigues li havia fet passar. Era de preveure que per la contrada se'l conegué més com "l'home del sac", el qual descrivien com una criatura de naturalesa infàmia que deambulava durant les nits pels carrers del poble, amb el sac esfilagarsat a l'esquena i deixant entreveure unes mans lànguides i mal nodrides, amb unes ungles negres i afilades que perseguien arravatar les ànimes dels nens dolents que no volien dormir. Deien que parlava a través del vent i que els dies de tempesta era quan inevitablement se'l podia sentir, entre paraules inintel·ligibles n'hi havia d'altres que mai ningú s'atrevia a repetir.

Els més avesats a la faràndula explicaven que l'home del sac una vegada es va cobrar la vida d'un nen. Contaven que durant una ventolera de nit de primavera el pobre infant, mentre patia insomni, va sentir una veu ronca que venia de fora. Va obrir el finestral i una ombra fosca i esbatanada se'l va cruspitar enmig de crits i laments. Els gossos van començar a cridar i alguns

homes van sortir tement la presència de lladres. El silenci ja era total i la ventúria amb prou feines es notava. I aquesta calma adormí una nit que, segons aquella història, esdevingué tràgica per a la família de la casa on s'havia perpetrat la desgràcia més desgraciada de totes. Aquella nit havien robat el més valuós de la nostra vila; la innocència, la sinceritat, la vergonya, la honestat, la valentia, el futur, en definitiva... una ànima blanca i pura.

Totes aquelles històries ens estremien, ens aterraven. Cada nit passàvem els preliminars del son expectants i immòbils, escoltant els batecs accelerats del nostre cor que sabia que alguna cosa no anava bé. Cada cop de porta, cada frec agut de cornisa, cada sorollet era un drama. I quan la brisa s'escolava intrèpida i ens sospirava a cau d'orella ja es mastegava la tragèdia. L'ombra de l'home del sac era allà, el vent parlava i tots els nens de la vila apressàvem fort les dents i aclucàvem els ulls, buscant el son més anhelat, el més profund, l'únic que ens podia alliberar.

Eren les acaballes de l'estiu del '43. Teníem 8 anys. Havíem passat unes setmanes caloroses, però la brillantor de les tardes ja es tornava més daurada. S'apropava el retorn a l'escola i gaudíem de les nostres últimes tardes d'aventures i entremaliadures d'aquell any. El Sol ja s'amagava rogent darrera d'on ja sabeu, quan va sorgir la idea tant intrèpida com insensata que tots portàvem a dins i que estava predestinada a veure la llum, igual que tard o d'hora apareixeria el primer pèl a la barba. Però això era genètica i allò altre era un incontrolable afany de descobriment i curiositat, la mateixa que alimenta al gat, i que aquella tarda temíem que ens podia matar. I allò ens excitava.

Certament, la idea era franquejar aquell mig quilòmetre que ens separava de l'home del sac per veure el seu hàbitat de més a prop i demostrar la nostra valentia. En tot grup sempre hi ha uns que són més galls que d'altres, i no passa dia en que no hi hagi una prova de reafirmació, o una oportunitat, o una simple excusa... Talment però, no ens podíem pas arriscar tots, perquè possiblement llavors ningú podria explicar aquella heroica escomesa. I així de ràpid aparegueren les gallines. En tot grup de galls i ha d'haver gallines, del contrari seria com un grup de filòsofs barats sense analfabets, on jugarien a veure qui la diu més grossa i ningú faria cas de ningú. Finalment però, les gallines van ser més de les que s'esperaven i la majoria va decidir que només un se sacrificaria per els altres. Hauria d'avançar amb pas ferm fins al porxo de l'entrada de la casa del terrible personatge i agafar unes avellanes d'un cistell que havien sobrat de la

temporada passada. I amb la mateixa rapidesa i estupidesa van decidir que l'afortunat aventurer seria el que tingués la pixera més curta. Ja estava, la majoria contenta i convençuda, només faltava firmar la prova davant de notari. Una prova de mides tan curtes com les meves ganexes en aquell moment de fer un riu, quan no feia ni mitja hora que havia beneït amb moltes ganexes les arrels d'un saüc. També era cert que amb els macarres un innocent sempre hi sortia perdent.

Tots els companys, des de la trinxera, perseguïen amb la mirada els meus moviments, mentre de reüll flanquejaven qualsevol possible ombra que donés l'alerta i fes sonar la campana. Jo avançava lentament i temorós, sabia que trepitjar terreny foraster era prohibitiu i perillós, però la meua curiositat i empenya era més forta que qualsevol norma. I ja m'endinsava en l'avellanada quan notava un fort i punyent dolor al pit que em colpia i m'ofegava, mentre la suor es reproduïa i lliscava per la templa. Faltaven pocs metres per arribar a l'objectiu, però sabia que aquells segons serien eterns, barrejats amb una intensa olor d'avellana verda que no oblidaria mai. Com deien els castellans, la sort ja estava llançada, fora de les meves mans.

Semblava que aquell terreny no estava massa cuidat, i la casa ja s'entreveïa poc llúida i envellida, en un avançat estat d'abandonament. Sens dubte era un paratge gris i desolador. No tenia l'aparença de que hi visqués algú o això era el que jo volia pensar en aquell precís instant. El cistell, ple de polsim i avellanes, sense desentonar amb el paisatge, es mostrava davant meu, a escassa distància, al damunt d'un banc del porxo. Em separaven un parell de metres fangosos i quatre esglaons de fusta corcada. La intenció era superar aquella meta de forma ràpida i sense contemplacions, era el punt final i el més perillós i arriscat, i per això demanava una actuació àgil i fugaç. Un grapat d'avellanes i a córrer cap a l'anelhada trinxera on les gallines esperaven el botí. Tot va quedar en una intenció. La terra fangosa va improvisar una estranya dansa amb les meves sabates de xarol i la relliscada va ser memorable. Com devien gaudir les maleïdes gallines! Ja ho deia la mare que les presses no eren bones. I allà, al terra, amb el cul brut i recuperant-me de l'ensurt, va aparèixer ell per la cantonada de la casa, en Martí del pèl roig. Només unes dècimes de segon van ser testimoni de la nostra mirada encreuada. Les següents dècimes de segon van presenciar la meua arribada a la trinxera, foragitat i estupefacte, tots m'examinaven si havia arribat complet. Enlloc del botí m'havia emportat un esglai i alguna cosa més que tardaria en anar descobrint. En aquell moment, però, vaig prometre'm que mai més tornaria allà, mai més.

Corria el rumor que aquell any en Martí del pèl roig aniria a l'escola, que havien tingut una bona anyada i que el seu oncle, l'única família que tenia, es podia permetre la seva absència durant unes hores al dia. Si bé era molt més gran que nosaltres deien que faria el nostre curs, però en una classe aïllada, perquè justificaven que el seu ensenyament necessitava més dedicació, però era obvi que els pares havien forçat al Sr. Rector a prendre aquesta mesura. Els meus no en sabien res. Tota l'escola estava expectant, sobretot els petits, com podia ser que l'home del sac anés a l'escola? Però les circumstàncies i els esdevenirs van fer que mai en Martí del pèl roig trepitgés les aules. Contaven que va posar-se greument malalt i que passava tots els dies i totes les nits estirat al seu llit convalescent, on descansava i lluitava per curar-se, o això deien.

Va arribar el Nadal i amb ell la neu i la iHusió. Ja desitjàvem que acabessin les classes per poder fer guerres mentre esperàvem els nostres regals. I de regals va anar la cosa que resultava que cadascú havia de fer un present a un altre de la classe, però ocultant la seva identitat. Tots tindrien regal, tots menys en Martí del pèl roig. Em va estranyar que ell no estigués inclòs si bé deien que pertanyia a la nostra classe. Els capellans, davant la meva curiositat benevolent, en digueren mil de coses: Que si en Martí era massa gran, que si no podia fer regals perquè estava malalt, que si no tenia prou economia, que si ja havia abandonat els estudis, mils i mils de fracassades justificacions

que si bé separades tenien el seu què, juntes es desmuntaven les unes a les altres. Però ja començava a veure per on anava el tema. I a casa vaig insistir sobre les històries d'en Martí del pèl roig per primera vegada. Els pares em deien que no fes cas de les rondalles, que no s'havia menjat mai a ningú, que en principi aquell nen de la llegenda, suposadament cruspit, va anar a França a cursar estudis de més alts volts. I que els monstres no existien, si bé d'homes del sac n'hi havia alguns, però que en Martí del pèl roig no ho era, ni un monstre, ni un home del sac. Aquella nit vaig anar al llit recordant aquella mirada entrecreuada amb els seus ulls de mico, molt petits però expressius, eren brillants i duien una llàgrima prematura que no tardaria en precipitar-se, de ben segur que ho feia mentre jo tornava a la trinxera. Aquestes llàgrimes van suscitar-me moltes preocupacions. Per què plorava aquell pobre noi? No semblava que fossin llàgrimes del dia, amb dècimes de segon vaig poder comprovar que portaven molt de temps elaborant-se i que d'alguna manera ja s'havien instal·lat permanentment en aquelles conques. Si l'home del sac plorava i pretenia anar a l'escola no podia ser tan dolent. La idea era ossada però ja havia pres la decisió. Li faria un regal! Tothom se'l mereix. I tornaria a anar a allà on un dia, no feia gaire, havia promès no trepitjar mai més.

Vaig pensar que un pastís de la meva mare era un bon detall. Era un noi pobre i segur que el menjar li faria bé. I així vaig dirigir-me a la casa del turó, tot sol i convençut. Més desolada que mai, la casa campestre semblava abandonada de veritat, potser perquè el dia era gris i amenaçava pluja o tempesta. Vaig trucar a la porta i un soroll sec va retronar a dins, la casa era oberta. Després de varis intents sense èxit vaig obrir la porta per veure si veia alguna cosa, però res. A dins era més mort que a fora. Semblava que en Martí del pèl roig i el seu oncle havien marxat, per sempre. *Patam!* Va fer un porticó d'un finestra que em va fer desviar la mirada cap a ella, a sota seu hi havia el banc del porxo on hi descansava a la força un sobre de blanc impol·lut estacat amb un còdol de riu. Hi havia una inscripció firmada per en Martí. S'adreçava al nostre poble, com si fos un missatge o una última voluntat, una declaració d'intencions o un últim adéu. Vaig obrir-lo i a dins hi havia la respectiva carta que immediatament va ser tacada per una gota de pluja. Vaig alçar els ulls al cel i un tro va desencadenar una tempesta com poques se n'havien vist. Vaig arribar a casa amb el pastís destrossat i la carta resguardada sota la jaqueta.

Jordi Saurina

Amb crits van fer-me anar ràpid al bany per evitar que m'ataqués una galipàndria i amb tanta història vaig perdre la carta, no recordava on l'havia deixada, però sabia que l'havia duta a casa perquè l'havia vist abans de sentir la mare cridar. Vaig passar-me molts dies buscant-la sense fortuna, però molts menys dels que vaig passar-me pensant en el seu contingut. En Martí del pèl roig havia marxat per sempre, però entre tristesa i desolació havia deixat una carta que jo mateix vaig perdre. Potser com a obra del destí, per a evitar que la meva innocència li donés lectura. I la mateixa obra del destí faria que aquella carta, després de casi mig segle i mig, tornés a mi.

Els anys van anar passant i cada vegada hi pensava menys en la carta. Només aquelles nits de tempesta, on la ventúria xocava contra el finestral, es feia inevitable pensar en l'home del sac. Escoltava els murmuris de l'aire mentre em preguntava què hi podia haver escrit en aquell tros de paper, en principi la única manifestació escrita que havia deixat mai en Martí del pèl roig. Aquelles nits sempre esdevenien nostàlgiques. No només pensava en el dolor i la tristesa que dia rere dia perseguí a l'home del sac, una persona rebutjada i menyspreada, sinó que també recordava les meves vivències més melancòliques, més amargues, a les quals s'ajuntaven els moments més dolços, malgrat que eren pocs i ínfims, però amb una essència capaç de definir tota una vida. L'home que parlava a través del vent m'obria la ment, els sentits, més que mai. I en aquells moments de silenci on l'única cosa perceptible era el xiuxiueig de l'aire que colpia la nuca i pessigollejava l'orella, es feia difícil no recordar la nit dels temps. Se m'eixamplava el cor i les llàgrimes davallaven, aquelles mateixes que un dia vaig veure i que mai seria capaç d'oblidar.

Commemoraven el meu septuagèsim vuitè aniversari. Les gallines que encara conservava i alguns companys de professió van organitzar-me una vetllada més institucional que no pas festiva, coherent amb la meva recent elecció com a President emèrit d'una Fundació d'estudis catalans. I amb aquesta excusa tornava al lloc de la meva infància, tornava a la meva casa on les parets guardaven records tan llunyans com diluïts, però molt sentits. A l'eixida s'hi conservaven objectes i caixes i sentia que em retrobava cara a cara amb el passat. Vaig començar a mirar per les capses mentre la basarda i l'emoció es barrejaven en el meu interior. I allà descansava, entre un plec de papers revellits, la carta d'en Martí del pèl roig. Com si d'un somni o un miracle es tractés, aquell sobre restava impassible davant meu. Només l'havia vist pràcticament de resquitllada una vegada quan tenia vuit anys, però el recordava com si fos ahir mateix que encara el duia entre les mans. No el volia obrir. No en aquell moment. Vaig

pensar que el millor seria fer-ho durant la cerimònia, durant el meu discurs de clausura. Si bé portava algunes coses escrites, sempre m'havia agradat viure del moment i de la improvisació. I aquella vetllada, on es rememorava la meva carrera professional i el meu retorn a casa, era el millor moment també per recordar aquella carta i aquella història que mai m'havia deixat indiferent. Vaig guardar-me-la a

la jaqueta, aquesta vegada no plovia, no hi havia presses. Aquesta vegada potser ja era prou adult per poder-la llegir.

Vaig alçar la mirada. Tothom ben tip aplaudia amb entusiasme el meu discurs, tot i que algun amb recança ja aclucava dissimuladament els ulls. Era inevitable fer-lo llarg, per intentar compartir tots els moments emotius que aquella nit no es podien deixar escapar. La xerrameca s'apagava per donar peu altra volta al silenci. Ja tenia la carta a la mà. Era el moment d'obrir-la. L'adrenalina s'apoderava de mi igual que el dia que vaig apropar-me per primera vegada a la casa de l'home del sac. El sobre, esgrogueït pels anys, ocultava la carta plegada de blanc impecable. Vaig desplegar-la. Vaig mirar-la per davant i per darrera. El silenci pesava com una llosa. La carta era buida, completament buida. Vaig deixar anar un somriure mentre la meua ment fabricava mil pensaments en mil·lèsimes de segon. Imaginava l'home del sac davant d'aquell immaculat paper setanta anys enrere. I jo entenia perquè no va ser capaç de vessar-hi tinta. En aquell precís moment no va saber que posar-hi, sabia que hi havia coses que eren tan doloroses i reals que cap paraula era digne d'expressar-la, cap mot podia connotar en una fracció d'instant el que en anys havia corromput una ànima que havia rebut un revés tan fort de la societat. Durant tot aquell temps van anar robant el més valuós de la nostra vila; la innocència, la sinceritat, la vergonya, la honestat, la valentia, el futur, en definitiva... una ànima blanca i pura. Aquella carta blanca mostrava que tot el que havia d'expressar ho havia de trobar a dins meu, cadascú ho havia de trobar a dins seu. I talment va ser així. De ben segur que si aquell dia no hagués plogut hauria vist aquella carta blanca i les coses haurien estat força diferents. Potser hagués quedat en l'oblit. Era massa jove per obrir-la, estava clar. A la vila es va perdre una ànima, però, desgraciadament, no tothom pensava això. Una ànima només es perd quan una altra és capaç de notar la seva absència.

Mai se sabia què en va ser d'en Martí del pèl roig, si va fugir amb el seu oncle a llocs menys inhòspits o si la seva malaltia se'l va emportar. Mai se sabia si el que duia brut de babes era el coll o el mocador. Mai se sabia que passà realment pel seu cap quan tenia aquella carta blanca al davant. I de fet, la meua senil memòria ja dubtava fins i tot de la seva existència. Però el que sí tenia per cert és que encara m'estremia quan el vent sospirava a la meua orella. Era més fàcil pensar que eren els ramals i les fulles que feien fressa. Segurament. Però els dies de tempesta, quan el nostre ego aconseguia empetitir-se, quan rememoràvem la nit dels temps, era quan inevitablement se'l podia sentir, l'home que parlava a través del vent, entre paraules intel·ligibles n'hi

havia d'altres que mai ningú s'atrevia a repetir.